

Registrace svěřenského fondu

První novela občanského zákoníku, zákon č. 460/2016 Sb. (dále jen „novela“), přináší zásadní změnu do úpravy svěřenských fondů. Od účinnosti novely (resp. její příslušné části) se fondy budou povinně evidovat v nově vytvořené „evidenci svěřenských fondů“.

Tento článek má za cíl stručně představit zásadní změny a objasnit, jak bude vznik fondu napříště probíhat.

Článek se vzhledem k rozsahu omezuje na představení změn zavedených novelou. Nezabývám se v něm tzv. „evidencí skutečných majitelů“ podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Novela

Pokud jde o svěřenské fondy, nabývá novela účinnosti až 1. 1. 2018. Má-li tak svěřenský fond vzniknout ještě v roce 2017, nic se pro něj nemění a vznikne „postaru“. Po 1. 1. 2018 však musí být evidovány všechny svěřenské fondy. Ty, které vznikly do 1. 1. 2018, mají 6 měsíců, aby vše zapsaly v souladu s novelou. Ty, které jsou zřizovány po 1. 1. 2018, vznikají až zápisem do evidence.

Další text popisuje stav po novele – jako už bylo 1. 1. 2018 a měl vznikat nový svěřenský fond.

Novela přitom nemění jen občanský zákoník. Vlastní úpravu evidence fondů obsahuje změněný zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících (dále jen „**VeřRej**“). Níže zmiňované osvobození od soudního poplatku pak upravuje rovněž novelizovaný zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Změny

Z praktického pohledu jsou zásadní tři skutečnosti. Dvě zásadní změny a jednou to, že ke změně nedošlo.

Změny jsou:

1. svěřenský fond nově vznikne až zápisem do evidence; a
2. rovněž až zápisem do evidence vzniknou práva obmyšlenému.

Při starém zůstává, že ani novela neklade žádné požadavky na výkon funkce svěřenského správce. Nevyžaduje se ani zkouška, ani zvláštní oprávnění (např. koncese), ani speciální pojištění, ani členství v některé ze zákonem zřízených profesních komor (správce tak nemusí být např. daňový poradce nebo advokát).

Evidence a její následky

Co je předmětem evidence? Vše zásadní v životě fondu, čili fond sám, jeho název, účel a den vzniku, jakož i relevantní osoby (zakladatel, správce, obmyšlený, dohlížel). Opomenout nelze ani sbírku listin týkajících se fondu.

Zejména pro správce je důležité vědět, co vlastně znamená, že se fond „eviduje“. Evidence fondů není jen informativní. Naopak – výše je zmíněno, že fond vzniká zápisem. Vytvoření svěrenského fondu tak nově bude dvoufázové. Napřed je *zřízen*, a to v okamžiku, když správce přijme pověření spravovat vyčleněný majetek. Poté *vzniká*, a to zápisem do evidence (novelizovaný § 1451 odst. 2 občanského zákoníku).

Zápis fondu

Podívejme se na vznik fondu chronologicky.

Stejně jako dnes, i nově budou vznikat dva základní zakladatelské dokumenty – statut fondu (stále ve formě notářského zápisu) a smlouva se správcem. Zápis tak představuje další, následný krok.

Návrh na zápis fondu podává správce, který k tomu využije formulář (lze předpokládat, že Ministerstvo spravedlnosti rozšíří svůj inteligentní formulář, dostupný na <https://or.justice.cz/ias/ui/podani>). Správce podá návrh rejstříkovému soudu, kterým je krajský soud určený podle jeho bydliště (v Praze a ve Středočeském kraji Městský soud v Praze).

K návrhu musí být doloženy listiny, které dokládají, že fond byl zřízen – správce tak pravidelně přiloží právě statut a smlouvu, kterou se ujímá správy majetku. Podle konkrétní situace je třeba zvážit, co všechno má soud obdržet.

Návrh není zpoplatněn (§ 11 zákona o soudních poplatcích). Návrh lze učinit i v zastoupení. Rovněž je možné jej učinit čistě elektronickou formou (návrh bude např. odeslán z datové schránky a listiny budou připojeny v elektronické podobě vzniklé konverzí z listinné formy).

Soud návrh přijme (listinné podání je dobré nechat si potvrdit – razítko vyznačí podatelna), posoudí, zda splňuje všechny náležitosti, případně vyzve k doplnění. Soud bude postupovat nejpravděpodobněji tzv. přímým zápisem, jelikož skutečnosti navrhované k zápisu bude mít často doložené v notářském zápisu (tj. v zápisu o statutu, který může navíc obsahovat i dohodu, že správce přijímá pověření ke správě). Na vlastní zápis fondu má soud 5 pracovních dní. Pokud nestihne, považuje se zápis za provedený a soud tento stav pouze promítne, na což má další 2 pracovní dny. Lze tak orientačně vycházet z toho, že fond bude zapsán (*vznikne*) během 7 pracovních dnů ode dne podání návrhu. Po zápisu zašle soud správci výpis z evidence fondů. Pokud by soud vydával rozhodnutí, doručí je správci a po právní moci tohoto rozhodnutí fond zapíše.

Přímý zápis notářem

Zápis je možné provést i snadněji. Notáři jsou již nyní oprávněni napřímo zapisovat skutečnosti týkající se obchodních korporací (například akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezeným). Toto oprávnění budou mít i ve vztahu k fondům.

Notář bude moci fond zapsat přímo a sám za předpokladu, že:

1. sám sepsal notářský zápis o statutu;
2. tento notářský zápis obsahuje vyjádření notáře o tom, že obsah právního jednání je v souladu s právními předpisy; a
3. notáři byly předloženy všechny listiny.

Registrace u správce daně

Novela nemění nic na veřejnoprávních pravidlech týkajících se fondů. V nezměněné podobě tak platí povinnost registrovat svěřenský fond jako plátce daně (je-li plátcem). Finanční správa České republiky (finanční úřady) si i nadále vedou vlastní evidenci.

Evidenci finanční správy je zcela neveřejná a oddělená od evidence zavedené novelou. Pověřeným pracovištěm je Finanční úřad pro hlavní město Prahu, Územní pracoviště pro Prahu 7. V podrobnostech lze odkázat na zveřejněné informace, které jsou dostupné na adrese http://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-sprava-dani-a-poplatku/Informace_k_registraci_sverenskych_fondu.PDF.

Zveřejněné údaje

Jako u každého rejstříku, i u evidence svěřenských fondů je třeba rozlišovat, které údaje jsou pouze evidovány, a které jsou zveřejněny. Navazující otázka zní, kdo bude mít přístup k jakým údajům.

Údaje zapisované do evidence vymezuje § 65d VeřRej. Jsou jimi doslova:

„a) označení svěřenského fondu,

b) účel svěřenského fondu, popřípadě také předmět činnosti, podnikání nebo vedlejší hospodářské činnosti, je-li vykonávána,

c) den vzniku a zániku svěřenského fondu,

d) identifikační číslo svěřenského fondu, které mu přidělí rejstříkový soud; identifikační číslo svěřenského fondu poskytne rejstříkovému soudu správce základního registru právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci,

e) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je svěřenským správcem, byl-li jmenován nebo jinak určen; je-li správcem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

f) počet svěřenských správců a způsob, jakým jednají,

g) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je zakladatelem; je-li zakladatelem fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

h) jde-li o svěřenský fond zřízený za soukromým účelem, jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, osoby, která je obmyšleným; je-li obmyšleným fyzická osoba, datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno; nebyl-li obmyšlený určen nebo jde-li o svěřenský fond zřízený k veřejně prospěšnému účelu, způsob, jak bude obmyšlený určen,

i) jméno a sídlo nebo adresa místa pobytu, popřípadě také bydliště, liší-li se od adresy místa pobytu, další osoby oprávněné k výkonu dohledu nad správou svěřenského fondu; jde-li o fyzickou osobu, také datum narození a rodné číslo, bylo-li jí přiděleno,

j) údaj o tom, že byl převeden závod nebo jeho část nebo byl dán do zástavy, nájmu nebo propachtován, a popřípadě údaj o zániku závazků z těchto smluv a usnesení soudu o nabytí závodu nebo jeho části děděním,

k) další skutečnost, o které to stanoví tento nebo jiný zákon, nebo jiná důležitá skutečnost, o jejíž zápis požádá svěřenský správce, a

l) den, k němuž byl zápis proveden.“

Jinými slovy – informace o všech osobách a o fondu samotném. Podle konkrétních událostí může být praktické písmeno k), které dává správci možnost požadovat zápis skutečností, které považuje za významné.

Související otázkou je, co uvidí veřejnost, až bude v evidenci listovat. Ustanovení § 65e odst. 1 VeřRej postupuje opačně a vyjmenovává, které údaje se v opisu z evidence neuvádějí. Veřejnost tak nezjistí, kdo je zakladatel, obmyšlený a dohlížitel. U správce se zveřejní jméno a korespondenční adresa (správce tak bude takřikajíc „kontaktní“). Osobní, až intimní povaha fondu je zachována i následujícím odstavcem, podle něhož se nezveřejní ani ty listiny, které obsahují nezveřejňované údaje. Podle tohoto výkladu se tak nezveřejní například smlouva zakladatele a správce nebo statut fondu. Rejstříkový soud je ale bude mít k dispozici.

Výše popsané pravidlo má několik výjimek (§ 65e odst. 3 VeřRej). Přístup ke všem zapsaným údajům bude mít

1. veřejná moc, resp. její složky počínaje soudy, přes správce daně a ČNB po zpravodajské služby;
2. každý správce daného fondu; a
3. osoba, která na tom má právní zájem.

Pokud jde o správce, je jasné, že právě on musí mít přístup ke všemu. Jinak nezjistí, s kým má vlastně jednat, komu plnit a kdo má na jeho činnost dohlížet (ani jaká práva tento dohlížitel má).

Osobou, která má právní zájem, bude nejčastěji věřitel zakladatele, který se obává toho, že se zakladatel snaží zatajit svůj majetek. V úvahu dále připadá např. poškozený v trestním řízení.

Svěřenské fondy budou muset povinně zakládat vyjmenované listiny do sbírky listin, podobně jako obchodní korporace. Správce listiny předá (v listinných originálech nebo elektronických verzích) rejstříkovému soudu. Které listiny musí zakládat, určuje § 66 VeřRej (a navazující předpisy). Lze shrnout, že se jedná o všechny dokumenty důležité v životě fondu, od statutu, přes rozhodnutí o jmenování správce (stejně jako odvolání nebo jiný doklad o ukončení funkce), rozhodnutí o zrušení fondu, listiny týkající se konkursu správce nebo postižení majetku ve fondu (včetně obchodního závodu).

VeřRej v § 66 písm. x) výslovně uvádí, že do sbírky je nutno založit též „smlouvu nebo jiný doklad o zvýšení majetku ve svěřenském fondu zřízeném za soukromým účelem, k němuž

došlo jinak než z výnosů majetku, který byl do svěřenského fondu vyčleněn“. To míří na situace, kdy zakladatel nebo kdokoli jiný později rozmnoží majetek fondu. Může platit poučka, že fond musí zvlášť doložit nabytí toho, na co si sám nevydělá.

S vkládáním listin do sbírky je spojena sankce (§ 118a odst. 6 ve spojení s § 104 VeřRej). Pokud správce listiny nezakládá opakovaně, nebo pokud může mít takové neplnění závažné důsledky pro třetí osoby a je na tom právní zájem, může soud zahájit řízení o zrušení svěřenského fondu. Správci napřed poskytnou možnost pochybení napravit. Případná pořádková pokuta za nevkládání listin stíhá ale pouze správce (§ 118a odst. 5 VeřRej).

Pro úplnost je nutné upozornit na povinnost některých svěřenských fondů mít účetní závěrku ověřenou auditorem. Povinnost stanoví § 20 odst. 1 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění novely č. 221/2015 Sb. Fond musí mít závěrku ověřenou, pokud naplní jednu z následujících podmínek:

1. aktiva celkem 40 000 000 Kč;
2. roční úhrn čistého obratu 80 000 000 Kč; nebo
3. průměrný počet zaměstnanců v průběhu účetního období 50.

Fond těžko bude mít zaměstnance, ale může splnit kritérium aktiv a ročního úhrnu obratu.

Účetní závěrku a zprávu auditora by bylo třeba založit do sbírky listin. Podle obsahu může, ale nemusí představovat prolomení diskrétnosti. Pokud by závěrka obsahovala výše popsaný „citlivý“ údaj, nebyla by zveřejněna.

Změna a zánik, práva obmyšlených

Je-li fond již zapsán (tedy pokud již *vznikl*), je odpovědností správce, aby udržoval zapsané informace aktuální. To rovněž zahrnuje povinnost dodávat odpovídající listiny, jinak soud změnu ani nezapiše.

Tato povinnost nabývá zvláštní důležitosti, pokud jde o obmyšlené. Jak je naznačeno výše, nově bude možné poskytnout obmyšlenému jakékoli plnění až poté, co bude do evidence zapsán. Pravidlo zavádí § 1457 v novém odst. 3: „*Jmenování nebo jiné určení obmyšleného svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu je účinné dnem, kdy byl obmyšlený zapsán do evidence svěřenských fondů.*“ (zvýraznění doplněno)

Nově zavedené pravidlo má do dokonalosti nebo praktičnosti poměrně daleko. Obtížné bude pro fondy s veřejně prospěšným účelem, u nichž zakladatel plánoval, že mají plnit velkému množství osob, avšak plnění mají být poměrně malá (charitativní fondy). Nepraktické bude ale též u obvyklých rodinných fondů. Nejednomu komentátorovi hlodá v hlavě otázka jak zapsat ještě neexistující osobu, například nenarozeného potomka.

Stejně tak je na správci, aby zohlednil zánik správy. Od zániku správy má lhůtu 30 dnů na to, aby navrhl výmaz fondu z evidence. Nutno doplnit, že i po výmazu fondu zůstanou listiny ve sbírce listin rejstříkového soudu.

Místo závěru – pro a proti evidence

Evidence zatím nevznikla. Příslušná část novely dosud nenabyla účinnosti. Jakékoli praktické stránky věci se může ukázat jako poměrně předčasné. Lze však vyjádřit

očekávání, co evidence přinese. Jisté zatím je to, že administrace nepředstavuje zničující překážku.

Je nepochybné, že vznik fondu bude napříště o něco pomalejší, spojený s dalším byrokratickým úkonem. Svěřenský fond nově nebude tak anonymní, jako byl dosud. Některé fondy budou muset z anonymity vystoupit. Vyrůstá šance, že soudy budou do zakládání fondů víc „mluvit“, když budou například vytýkat nedostatky ve statutu nebo ve smlouvách o svěření majetku správci. V neposlední řadě je fond připodobněn právníckým osobám.

Může se také ukázat, že evidence bude mít i svá pozitiva. Některá lze najít již nyní.

Předně bude postaveno najisto, že fond existuje. Správce bude dokazovat jeho existenci jednoduše výpisem z evidence. Nebude muset pokaždé předkládat smlouvu o svěření majetku a/nebo statut. Čili nebude muset prozrazovat více informací o fondu, než je nezbytné. Správci se tak významně ulehčí proces sjednávání a uzavírání smluv. Každý bude moci zjistit, že:

1. fond existuje;
2. kdo je správcem a kolik je správců;
3. jak mají správci jednat, například zda musí jednat společně.

Usnadní se rovněž jakákoli další evidence fondu a správce, včetně zápisu správce jako držitele práv do obchodního rejstříku (když bude do fondu vložen podíl) nebo do katastru nemovitostí (pokud bude do fondu vložena nemovitost).

Udržela se i diskrétnost fondu natolik, že veřejnost neuvidí, kdo je obmyšleným, ani kolik se má kterému obmyšlenému dostat. Fond tak bude zřejmě stále diskrétnější než obchodní korporace, které musí do sbírky listin zakládat rozhodnutí o tom, jak se naložilo se ziskem.

Evidence fondů a klíčových okamžiků v jejich fungování nepochybně přispěje ke tříbení právních názorů na problematiku fondů jako celku. Lze očekávat, že se dříve podaří ustálit praxi a vyřešit dosavadní sporné otázky. Anebo, jak to bývá, objevit nové.

Bez užitku nemusí být ani povinnost zakládat listiny do sbírky listin. Vznikne totiž jakýsi archiv, který bude spravovat zcela neutrální subjekt. Lze si představit, že ne každá změna správce proběhne řádně a v poklidu a že během ní budou předány všechny listiny. Budou-li listiny též u soudu, je vyšší šance, že se správce dostane k potřebným listinám (či snad aspoň k většině z nich). V neposlední řadě může vést uložení u soudu k závěru, kdy listina (nejpozději) vznikla.

Zmínit je nutné též osoby, které stojí vně fondu. Věřitelé zakladatele se mohou dovědět, že zakladatel-dlužník zřídil svěřenský fond (a tedy že do něj vložil nějaký majetek), a případně mohou toto jeho právní jednání napadnout. Prolomení diskrétnosti je nejen za těchto okolností ožehavá otázka. Ochrana věřitelů je jedním z úkolů každého právního řádu. Tuto otázku evidence ukáže až praxe. Dosud mi není známo žádné soudní rozhodnutí o této otázce, ani konkrétní postup některé ze stran.

Technické

Zdroje

novela

VeřRej

Klíčová slova

svěřenský fond

evidence

zápis

výmaz